

«Η πανορθόδοξος εκκλησιαστική συνείδηση 332 ετών για την Ουκρανία»

Του Ιερομονάχου Νικήτα Παντοκρατορινού

Ένα από τα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί η Εκκλησία της Ρωσίας για να αποδείξει ότι η Εκκλησία της Ουκρανίας αποτελούσε μέρος της δικαιοδοσίας της από τον 17ο αιώνα και μετά, είναι αυτό της πανορθόδοξου εκκλησιαστικής συνειδήσεως.

Σύμφωνα με αυτήν, όλα αυτά τα χρόνια ήταν κοινώς αποδεκτό από όλους, ακόμα και από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, ότι η Ουκρανία ανήκει στην δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Ρωσίας. Αυτό το αυθαίρετο επιχείρημα το χρησιμοποιούν πολλοί, όπως τελευταία και το γραφείο επί των αιρέσεων και των παραθρησκειών της Μητροπόλεως Πειραιώς.

Όμως δεν είναι αυτή η αλήθεια. Η ιστορία και η εκκλησιαστική πράξη, μας λένε άλλα. Όπως είναι γνωστό τα εδαφικά όρια κάθε Πατριαρχείου και Αυτοκεφάλου Εκκλησίας είναι κατοχυρωμένα στους Τόμους που έχουν λάβει από το Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Έτσι, τα όρια της κανονικής δικαιοδοσίας του Πατριαρχείου της Ρωσίας ορίσθηκαν σύμφωνα με τα εδαφικά όρια του Βασιλείου της Μεγάλης Ρωσίας και των υπερβορείων μερών του 1589.

Ο Πατριάρχης φέρει τον τίτλο «Πατριάρχης Μοσχόβου και πάσης Ρωσίας και τῶν ὑπερβορείων μερών». Οι περιοχές της Μικράς Ρωσίας (Ουκρανίας) και της Λευκορωσίας δεν ανήκαν τότε στο Βασίλειο της Μεγάλης Ρωσίας, αλλά στην Πολωνολιθουανική Κοινοπολιτεία.

Έτσι, δεν μπορεί να σταθεί ο ισχυρισμός ότι μετά την προσάρτηση των εδαφών των ανατολικών επαρχιών της Μικράς Ρωσίας και της Λευκής Ρωσίας, άμεσα μεταφέρθηκε και η εκκλησιαστική δικαιοδοσία από το Οικουμενικό Πατριαρχείο στο Πατριαρχείο Ρωσίας.

Από το Πατριαρχείο Ρωσίας επικαλούνται μια επιστολή του Οικουμενικού Πατριάρχη Παΐσιου Α΄ προς τον Πατριάρχη Μόσχας Νίκωνα (1654) που τον προσφωνεί «Πατριάρχη Μοσχοβίας, Μεγάλης τε καὶ Μικρὰς Ρωσίας».

Μια αναφορά σε έναν τίτλο, σε κάποια επιστολή, ακόμα κι αν είναι από τον Οικουμενικό Πατριάρχη, δεν μπορεί να αντικαταστήσει τον τίτλο και τα γεωγραφικά όρια που σαφώς ορίζονται στον Τόμο που χορηγήθηκε (1593) στο νεοσύστατο Πατριαρχείο Ρωσίας.

Αυτό θα μπορούσε να γίνει μόνο με κάποιον νεότερο Τόμο ή με την αναθεώρηση του ήδη υπάρχοντος, από την Σύνοδο του Οικουμενικού Πατριαρχείου.

Αξίζει να αναφερθεί πως ουδέποτε οι Πατριάρχες Μόσχας και πάσης Ρωσίας και πάντων των υπερβορείων μερών, δεν πρόσθεσαν στον τίτλο τους το «καὶ Μικρὰς Ρωσίας».

Άλλωστε, η εκκλησιαστική παράδοση δύο χιλιετιών προσδίδει εκκλησιολογικό περιεχόμενο στην αυστηρή κανονική περιγραφή τόσο των εδαφικών ορίων κάθε Αυτοκέφαλης Εκκλησίας, όσο και των συνεπειών οποιασδήποτε αυθαίρετης ή αντικανονικής υπερβάσεώς τους.

Αξίζει να σημειωθεί πως το Οικουμενικό Πατριαρχείο εκείνη την εποχή (1589-1623), παραχώρησε σε ορισμένα Μοναστήρια της Ουκρανίας (με σημαντικότερο την Λαύρα των Σπηλαίων του Κιέβου) το καθεστώς της Σταυροπηγίας, δηλαδή μεταφέρθηκαν σε άμεση υποταγή στον Οικουμενικό Θρόνο. Οι πράξεις αυτές της Μητρός Εκκλησίας σχετικά με την Πατριαρχική Σταυροπηγία στην Ουκρανία μέχρι σήμερα δεν έχουν καταργηθεί.

Το 1684 οι νεαροί τσάροι Ιβάν και Μ. Πέτρος έστειλαν επιστολή στον Οικουμενικό Πατριάρχη Ιάκωβο στην οποία τόνιζαν αφ' ενός μεν ότι ο πατέρας αυτών τσάρος Αλέξιος «ένεταξεν εις τὸ ὑπὸ τὴν θείαν προστασίαν κράτος ἡμῶν τὸ Κίεβον καὶ ὅλην τὴν περιοχὴν τῆς Μικρᾶς Ρωσσίας», αφ' ετέρου δε ζητούσαν ἀπὸ τον Οικουμενικό Πατριάρχη να παραχωρήσει στον Πατριάρχη Μόσχας μόνο την ἄδεια να χειροθετεῖ και να ενθρονίζει τους εκλεγόμενους ὑπὸ της Κληρολαϊκῆς συνελεύσεως Μητροπολίτες Κιέβου, επειδὴ «ἢ μετάβασις αὐτῶν ἀπὸ τὸ Κίεβο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἦτο μακρὰ καὶ δύσκολος».

Αὐτός ἦταν ο πραγματικός λόγος της παραχωρήσεως αὐτῆς της ἄδειας στον Πατριάρχη Μόσχας. Συγχρόνως στην επιστολή αὐτή εγγυώνται με ἔμφαση, ὅτι «ἢ παραχώρησις αὐτῆ δὲν θὰ ἔθιγε καθ' οἰονδήποτε τρόπον τὴν πατριαρχικὴν δικαιοδοσίαν εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Μητροπόλεως Κιέβου, ἐπειδὴ ἡ κανονικὴ δικαιοδοσία τοῦ Οἰκουμενικοῦ θρόνου εἰς αὐτὴν ἦτο ὄχι μόνον ἀδιαμφισβήτητος, ἀλλὰ καὶ ἀδιαπραγμάτευτος».

Αὐτὸ το γνώριζε πολὺ καλά ο Πατριάρχης Μόσχας Ιωακείμ και ο τσάρος Μ. Πέτρος και ζήτησαν ἀπὸ τον Οικουμενικό Πατριάρχη Διονύσιο Δ' τὴν υπαγωγή των νέων περιοχῶν στην εκκλησιαστικὴ δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Ρωσίας.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης φυσικά ἀπέρριψε τὸ αἶτημα και ἀντ' αὐτοῦ παραχώρησε με τὴν Συνοδικὴ Πράξη του 1686, στον Πατριάρχη Μόσχας «κατ' οἰκονομίαν» τὴν «ἄδειαν» να χειροτονεῖ και να ενθρονίζει τον εκλεγόμενο ἀπὸ τὴν κληρολαϊκὴ συνέλευση Μητροπολίτη Κιέβου, ὅπως εἶχαν ζητήσει οἱ τσάροι δύο χρόνια νωρίτερα, ὑπὸ τον ἀπόλυτο ὅμως ὄρο ὅτι ο Μητροπολίτης Κιέβου θα μνημονεύει σε κάθε Θεία Λειτουργία τὸ ὄνομα του Οικουμενικοῦ Πατριάρχου.

Ἀν παραχωροῦσε πλήρως τὴν Μητρόπολη Κιέβου στην δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Ρωσίας, δὲν θα τὴν παραχωροῦσε ἐπ' ἄδειας και κατ' οἰκονομίαν, ἀλλὰ οριστικῶς. Ἀντιθέτως με τὸν ὄρο τῆς μνημονεύσεως του Οικουμενικοῦ Πατριάρχου διασφαλίστηκε τὸ ἀπαραβίαστο της κανονικῆς ἐξαρχικῆς δικαιοδοσίας του Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου σε ολόκληρη τὴν ἑκταση τῆς Μητροπόλεως Κιέβου.

Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ἀκόμα και αὐτὴ ἡ ἄδεια που δόθηκε κατ' οἰκονομίαν στον Πατριάρχη Μόσχας προκάλεσε οξύτατες ἀντιδράσεις στην Ἱεραρχία τῆς Μητροπόλεως Κιέβου, γι' αὐτὸ και οἱ εκλεγόμενοι Μητροπολίτες δὲν μετέβαιναν στην Μόσχα για τὴν ενθρόνισή τους.

Στὸ θέμα τῆς μνημονεύσεως, στὸ ὁποῖο τὸ γραφεῖο ἐπὶ των αἰρέσεων και των παραθρησκείων τῆς Μητροπόλεως Πειραιῶς δὲν αναφέρεται καθόλου, τὸ Πατριαρχεῖο Ρωσίας προτάσσει τὸ φαιδρὸ ἐπιχείρημα τῆς μνημονεύσεως των «τεσσάρων Πατριαρχῶν».

Ὅμως αὐτὸ τὸ ἐπιχείρημα εἶναι παντελῶς ἄσχετο πρὸς τὸ συγκεκριμένο ζήτημα, γιατί τὸ μνημόσυνο των τεσσάρων Πατριαρχῶν γινόταν πάντοτε μόνον στην τελούμενη ἀπὸ Πατριάρχη ἢ Ἀρχιεπίσκοπο Πατριαρχικὴ Θεία Λειτουργία και ὄχι σε κάθε Θεία Λειτουργία σε κάθε ναό.

Ἐπομένως τὸ μνημόσυνο των τεσσάρων Πατριαρχῶν αναφέρεται στην εκκλησιαστικὴ κοινωνία ὅλων των Προκαθημένων, ἐνῶ τὸ μνημόσυνο μόνου του ονόματος του Οικουμενικοῦ Πατριάρχου αναφέρεται στην καθιερωμένη ἐσωτερικὴ λειτουργία τῆς κανονικῆς δικαιοδοσίας του Οικουμενικοῦ Θρόνου (ὅπως ἐφαρμόζεται μέχρι και σήμερα σε ὅλες τὶς Εκκλησίες, ὅπου οἱ Ἀρχιερεῖς μνημονεύουν τὸν Προκαθήμενο τῆς Εκκλησίας τους).

Ἀν ἴσχυε τὸ ἀντίθετο δὲν θα γινόταν σαφὴς ἀναφορά στην Συνοδικὴ Πράξη για τὴν μνημόνευση «ἐν πρώτοις» του Οικουμενικοῦ Πατριάρχου και «ἔπειτα τοῦ Πατριάρχου Μοσχοβίας», ἀλλὰ θα ἔλεγε «ἔπειτα τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας, εἶτα του Πατριάρχου Ἀντιοχείας» κλπ. με τὴν σειρά δηλαδή.

Άλλο φαιδρό επιχείρημα που προτάσσουν είναι ότι δεν έχει σημασία ποιος θα μνημονεύεται πρώτος, αλλά ποιός χειροτονεί και κρίνει. Όμως από την Συνοδική Πράξη του 1686 βγαίνει το ακαταμάχητο συμπέρασμα ότι ο Πατριάρχης Μόσχας θα δρούσε ως έξαρχος του Οικουμενικού Θρόνου, οπότε οποιαδήποτε χειροτονία ή κρίση δεν γινόταν εκ μέρους του ιδίου, αλλά εκ μέρους του Οικουμενικού Πατριάρχη.

Όσον αφορά την σημασία του ποιος χειροτονεί και κρίνει, αυτός μπορεί πάντοτε να είναι ο οποιοσδήποτε έχει την άδεια του τοπικού Επισκόπου. Καταρρίπτονται λοιπόν εύκολα αυτά τα φαιδρά επιχειρήματα που προφανώς προβάλλονται από το Πατριαρχείο Ρωσίας για να παραπλανήσουν το χριστεπώνυμο λαό, επειδή γνωρίζουν καλά ότι η μνημόνευση ενός Πατριάρχη δηλώνει σαφώς την αναφορά στην κανονική του δικαιοδοσία.

Στην κριτική μελέτη που παρουσίασε το γραφείο επί των αιρέσεων και των παραθρησκειών της Μητροπόλεως Πειραιώς αναφέρεται: «Η ανασκόπηση είναι ψευδής και παραπλανητική, διότι, ο π. Νικήτας, διηγούμενος την ιστορική εξέλιξη του εκχριστιανισμού των Ρώσων και την αρχική εκκλησιολογική τους εξάρτηση από το Οικουμενικό Πατριαρχείο, (10ος- 17ος αιώνας), κάνει ένα ιστορικό άλμα τριάμισυ περίπου αιώνων, (17ος- 21ος αιώνας), και αποσιωπά πολύ σημαντικές αλλαγές στο εκκλησιαστικό καθεστώς της Ουκρανίας της περιόδου αυτής».

Επειδή υπάρχει ένα ιστορικό άλμα τριάμισυ αιώνων από 17ο μέχρι 21ο αιώνα που καθιστά την ιστορική ανασκόπηση που κάναμε ψευδή και παραπλανητική, όπως ισχυρίζονται, αναφέρουμε τα παρακάτω έτσι ώστε να συμπληρωθεί αυτό το κενό.

Η επέκταση της κυριαρχίας της Ρωσίας την περίοδο της βασιλείας της Αικατερίνης Β' σε όλη σχεδόν την περιοχή της σημερινής Ουκρανίας και Λευκορωσίας που ανήκαν στην Πολωνία, προκάλεσε σύγχυση της αναφοράς των δικαιοδοσιών στις επαρχίες αυτές της Μητροπόλεως Κιέβου.

Οι υπαγόμενες επί αιώνες στην Μητρόπολη Κιέβου περιοχές αυτές, υπόκειντο πλέον στον αποκλειστικό δυναστικό έλεγχο των τσάρων της Ρωσίας, με την πρόθυμο συνδρομή της Εκκλησίας της Ρωσίας.

Το 1759 ο Οικουμενικός Πατριάρχης χειροτόνησε τον Επίσκοπο Ανατόλιο στην περιοχή Σιτς Ζαπορόσκαγια, τον οποίον ένα χρόνο μετά οι ρωσικές αρχές τον συνέλαβαν και τον έστειλαν εξορία στη Σιβηρία, όπως είχαν κάνει νωρίτερα στον υπό Επισκόπους του Οικουμενικού Πατριαρχείου χειροτονθέντα Επίσκοπο Σουχιρίνσκι Επιφάνιο (1735).

Επίσης, απαγορεύτηκε ο Μητροπολίτης Κιέβου να προσφωνείται «έξαρχος Οικουμενικού Πατριαρχικού θρόνου». Με την κατάσταση αυτή που επικρατούσε, δεν υπήρχε λόγος διαμαρτυρίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου κατά τους χρόνους αυτούς για την μη μνημόνευση από τον Μητροπολίτη Κιέβου του ονόματός του στις υπό Ρωσική κυριαρχία επαρχίες, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει την συναίνεσή του στην αμφισβήτηση ή απώλεια της κανονικής δικαιοδοσίας αυτού στην Μητρόπολη Κιέβου.

Τα Συνταγμάτια στα οποία αναφέρονται από το Πατριαρχείο Ρωσίας, δεν μπορούν σε καμία περίπτωση να έχουν το κύρος κάποιου Τόμου ή Συνοδικής πράξης. Άλλωστε ούτε οι ίδιοι οι Ρώσοι δεν τα ελάμβαναν υπ' όψιν τους, αφού η Σύνοδος της Εκκλησίας της Ρωσίας σε απαντητική επιστολή της προς την πρόσκληση του Οικουμενικού Πατριάρχου Γρηγορίου ΣΤ' (1868) για την Μεγάλη Σύνοδο που επρόκειτο να συγκληθεί στην Κωνσταντινούπολη για το Βουλγαρικό ζήτημα, «κύπεδειξεν ως ουδετερότερον μέρος προς τούτο τὸ ἀρχαῖον Κίεβον». Δεν θεωρούσε δηλαδή την Μητρόπολη Κιέβου, περιοχή που ανήκει στην δικαιοδοσία του, όπως έγραφαν τα Συνταγμάτια,

αλλά «οὐδετέραν περιοχὴν».

Ἐπειτα, στις αρχές του 20ου αἰώνα το μέλος της Ιεράς Συνόδου της Ρωσικῆς Ἐκκλησίας Μητροπολίτης Αντώνιος Χραποβίτσκι, ζήτησε ἀπὸ τον Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Ἰωακείμ Γ΄, τὴν «ἄδειαν» νὰ φέρει τὸν τίτλο του Πατριαρχικοῦ ἐξάρχου τῆς Γαλικίας καὶ τῆς Ὑπερκαρπαθίας, ἀλλὰ καὶ τὴν Πατριαρχικὴ εὐλογία γιὰ τὴν ποιμαντικὴ υποστήριξη τῶν ὀρθοδόξων πιστῶν σὲ αὐτὲς τὶς περιοχές.

Ἔτσι ἔλαβε δι' ἐπιστολῆς (1910) τὸν τίτλο του «ἐξάρχου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου» στις περιοχές αὐτές. Ὁ τίτλος αὐτὸς ἐγκρίθηκε καὶ ἀπὸ τον ἐπόμενον Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη Γερμανὸ Ε΄. Ἐπομένως ἡ Ρωσικὴ Ἐκκλησία ἀναγνώριζε αὐτὰ τὰ Ουκρανικὰ ἐδάφη ὑπὸ τὴν δικαιοδοσία του Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ ζητοῦσε ἄδεια καὶ εὐλογία ἀπὸ τον Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη γιὰ νὰ δράσει.

Γνωρίζοντας ὅλα αὐτὰ, τὸ 1919, τὸ Ὑπουργικὸ Συμβούλιο τῆς Ουκρανίας ἀνεκήρυξε αὐτογνωμῶς τὴν Ἀυτοκεφαλία τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Ουκρανίας δια σχετικοῦ Νομοθετικοῦ Διατάγματος, τὸ ὁποῖο ἀπαγόρευε ρητῶς καὶ αὐστηρῶς ὁποιαδήποτε ἐξάρτηση ἢ καὶ σχέση ἀναφοράς πρὸς τὸ Πατριαρχεῖο Ρωσίας.

Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸ πὼς δὲν υπήρξε καμία ἀπολύτως ἀντίδραση ἀπὸ τον Πατριάρχη Μόσχας Τύχωνα, ἀφοῦ οὔτε αὐτὸς θεωροῦσε τὴν Ουκρανία ἐδαφος του Πατριαρχείου του. Αὐτὴ ἡ Ἀυτοκεφαλία φυσικὰ δὲν ἀναγνωρίστηκε ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ὁμῶς ὑποδηλώνει τὴν ἀποστροφή που υπήρχε γιὰ τὴν Ρωσικὴ Ἐκκλησία ἀπὸ τους Ουκρανοὺς.

Ἡ μὴ τήρηση τῶν υποχρεώσεων που εἶχε τὸ Πατριαρχεῖο Μόσχας ἀπὸ τὴν Συνοδικὴ Πράξη του 1686 ἐπισημάνθηκε με ἔντονο μάλιστα τρόπο στον Τόμο Ἀυτοκεφαλίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας, τὸ 1924, ὅπου γίνεται σαφές με ποιὸν τρόπο εἶχαν ἐξελιχθεῖ τὰ πράγματα «γέγραπται γὰρ ὅτι ἢ ἀπὸ τοῦ καθ' ἡμᾶς Θρόνου ἀρχικὴ ἀπόσπασις τῆς Μητροπόλεως Κιέβου καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς ἐξαρτωμένων Ὀρθοδόξων Ἐκκλησιῶν Λιθουανίας καὶ Πολωνίας καὶ ἢ προσάρτησις αὐτῶν τῇ Ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ Μόσχας οὐδαμῶς συνετελέσθη συμφώνως ταῖς νενομισμέναις κανονικαῖς διατάξεσιν, οὐδ' ἐτηρήθησαν τὰ συνομολογηθέντα περὶ πλήρους ἐκκλησιαστικῆς αὐτοτελείας τοῦ Μητροπολίτου Κιέβου-, φέροντος τὸν τίτλον Ἐξάρχου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου».

Ἡ ἀνακήρυξη τῆς Ἀυτοκεφαλίας τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας ἀπὸ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο, ἐπιβεβαίωσε τὸ κανονικὸ καθεστῶς τῆς Πατριαρχικῆς Ἐξαρχίας τῆς Μητροπόλεως Κιέβου καὶ ἀπέκλεισε τὴν ὁποιαδήποτε δικαιοδοσιακὴ σχέση τῆς με τὸ Πατριαρχεῖο Ρωσίας πρὶν ἢ μετὰ τὴν Συνοδικὴ Πράξη του 1686.

Τὸ ἀξιοσημείωτο εἶναι πὼς ἐνῶ στὴν ἀρχὴ τὸ Πατριαρχεῖο Ρωσίας ἀρνοῦταν νὰ ἀναγνωρίσει τὸ Ἀυτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας, ἐν τέλει τὸ 1948 ἀναγνώρισε καὶ ἀποδέχτηκε ὅλα ὅσα ἦταν διατυπωμένα στον Τόμο, ὅπως εἶχαν κάνει ὅλες οἱ ἄλλες Ἀυτοκέφαλες Ὀρθόδοξε Ἐκκλησίες νωρίτερα. Ἐπομένως, εἶναι ἀβάσιμος ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι σύμφωνα με τὴν πανορθόδοξη ἐκκλησιαστικὴ συνείδηση ἡ Ουκρανία ἀνήκε στὴν Ἐκκλησία τῆς Ρωσίας 332 χρόνια.

Ἀν ἴσχυε αὐτό, δὲν θὰ ἀναγνώριζε καμία Ἐκκλησία τὴν Ἀυτοκεφαλία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας ἢ θὰ ζητοῦσαν νὰ ἀλλάξει ἡ ἀναφορὰ αὐτῆς του Τόμου ὡς ψευδῆς. Εἶναι ξεκάθαρο πὼς με τὸν Τόμο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Πολωνίας διατρανώνεται ὅτι τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο ποτὲ δὲν θεώρησε ὅτι με τὴν Συνοδικὴ Πράξη του 1686 ἔδωσε στὴν δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Μόσχας τὴν Ουκρανία.

Ἡ βίαιη ἔνταξη στὴν Σοβιετικὴ Ἐνωση, μετὰ τον Β΄ Παγκόσμιον πόλεμον (1945), τῶν περιοχῶν τῆς Δυτικῆς Ουκρανίας, τῆς Δυτικῆς Λευκορωσίας, τῆς Μολδαβίας, τῆς Ἑσθονίας, τῆς Λεττονίας κ.α.

συνεδέθη μετά πολλών αυθαιρέτων και αντικανονικών πράξεων του Πατριαρχείου Ρωσίας, που επέβαλλαν την υπαγωγή των ορθοδόξων περιοχών αυτών στην άμεση ή έμμεση δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Ρωσίας.

Έτσι, η Εκκλησία της Ουκρανίας αυθαίρετα υποβιβάστηκε στο καθεστώς μιας «Αυτονόμου Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ουκρανίας», υπό την αντικανονική πνευματική εποπτία του Πατριαρχείου Ρωσίας. Όμως όλες οι αντικανονικές πράξεις του Πατριαρχείου Ρωσίας (κατάργηση αυτονομίας Εκκλησιών Εσθονίας και Λεττονίας, αυθαίρετη προσάρτηση των αυτόνομων Εκκλησιών της Ουκρανίας και της Λευκορωσίας, ανακήρυξη Αυτοκεφαλίας της αυτόνομης Εκκλησίας της Τσεχοσλοβακίας κ.α.), οι οποίες έγιναν κατά την Σταλινική κυρίως δεκαετή περίοδο (1943-1953), ακυρώθηκαν, με την σύμφωνη γνώμη όλων των Αυτοκεφάλων Ορθοδόξων Εκκλησιών, στην συγκληθείσα από τον Οικουμενικό Πατριάρχη Α΄ Πανορθόδοξη Διάσκεψη (Ρόδος 1961), όσο και όλων των Διορθοδόξων και Πανορθοδόξων οργάνων για την προετοιμασία της συγκλήσεως της Αγίας και Μεγάλης Συνόδου (Κρήτη 2016), όπου θα ετίθονταν προς συζήτηση ο τρόπος αποδόσεως Αυτοκεφαλίας, Αυτονομίας κλπ.

Λίγο πριν την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και της ανεξαρτησίας της Δημοκρατίας της Ουκρανίας, το Πατριαρχείο Ρωσίας συνειδητοποίησε τον άμεσο κίνδυνο να χάσει τον έλεγχο της Εκκλησίας της Ουκρανίας, διότι δεν μπορούσε να αγνοήσει την μακράιωνη και αδιάλλακτη αξίωση του ουκρανικού λαού για την πλήρη πολιτική και εκκλησιαστική ανεξαρτησία αυτού.

Έτσι, το 1990 ο Πατριάρχης Μόσχας Αλέξιος Β΄ έδωσε στον Μητροπολίτη Κιέβου Φιλάρετο Τόμο με τον οποίο παραχωρούσε αυτοδιοίκηση στην Εκκλησία της Ουκρανίας, με ευρεία δικαιώματα αυτονομίας. Τότε δημιουργήθηκε η σημερινή «Αυτόνομη Εκκλησία της Ουκρανίας του Πατριαρχείου Μόσχας». Η ιστορία της λοιπόν είναι μόλις 30 χρόνια.

Τότε για πρώτη φορά αντικανονικά δόθηκε ο τίτλος του Μητροπολίτη Κιέβου και πάσης Ουκρανίας στον Προκαθήμενο της (που τον κατείχε μέχρι την ενωτική Σύνοδο του Δεκεμβρίου του 2018, όπου δόθηκε στον Προκαθήμενο της νέας Αυτοκεφάλου Εκκλησίας). Το Πατριαρχείο Ρωσίας ήθελε με αυτόν τον τρόπο να απορροφήσει την Εκκλησία της Ουκρανίας για να μην τεθεί αίτημα Αυτοκεφαλίας και χάσει έτσι οποιαδήποτε επιρροή θα είχε σε αυτήν.

Όμως στην συνείδηση των Ουκρανών αυτό δεν ήταν ανεκτό. Έτσι το 1992 όλη η Ιεραρχία της αυτόνομης Εκκλησίας της Ουκρανίας υπέγραψε ομοφώνως το αίτημα Αυτοκεφαλίας. Αν η εκκλησιαστική συνείδηση υπαγόρευε ότι η Ουκρανία ανήκει στο Πατριαρχείο Ρωσίας, δεν θα υπήρχε κανένας λόγος να αιτήσει η Εκκλησία της Ουκρανίας την Αυτοκεφαλία.

Επειδή όμως είχε λάβει τον Τόμο αυτοδιοικήσεως δύο χρόνια νωρίτερα από το Πατριαρχείο Μόσχας, και για να μην δημιουργηθούν οι αναμενόμενες αντιδράσεις, το αίτημα λανθασμένα έγινε προς το Πατριαρχείο Ρωσίας και όχι προς το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Το Πατριαρχείο Ρωσίας αμέσως το απέρριψε και ζήτησε την άμεση παραίτηση του Μητροπολίτη Κιέβου Φιλάρετου, τον οποίον μετά την άρνησή του να παραιτηθεί τον καθαίρεσε και τον αντικατέστησε με τον Μητροπολίτη Βλαδίμηρο.

Αυτός είναι ο λόγος της καθαίρεσής του. Το Πατριαρχείο Ρωσίας απέρριπτε πάντοτε οτιδήποτε είχε να κάνει με την Αυτοκεφαλία της Εκκλησίας της Ουκρανίας και καταδίκαιζε όλους τους υπέρμαχους αυτής, επειδή στέκονταν εμπόδιο στα σχέδια που είχε για την απορρόφηση της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ουκρανίας στην δικαιοδοσία του. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την διάσπαση της Ιεραρχίας της Εκκλησίας της Ουκρανίας σε υπέρμαχους και πολεμίους της Αυτοκεφαλίας Αρχιερείς.

Ο Μητροπολίτης Φιλάρετος δεν περίμενε τέτοια εξέλιξη και αμέσως προσέφυγε στο Οικουμενικό

Πατριαρχείο. Όμως πολύ σοφά ο Οικουμενικός Πατριάρχης δεν έκανε αποδεκτό το αίτημα, διότι ήθελε να δοθεί ειρηνική λύση στο πρόβλημα με την σύμφωνη γνώμη όλων των πλευρών, για να μην υπάρχουν διαμάχες στο Σώμα της Εκκλησίας.

Επανειλημμένως ζήτησε από το Πατριαρχείο Ρωσίας να δώσει λύση στο ζήτημα της Ουκρανίας, ξεκινώντας διάλογο με την άλλη πλευρά. Αυτή ήταν και η επιθυμία όλων των κατά τόπους Εκκλησιών, παρ' όλο που όλες αναγνώριζαν μόνο την αυτόνομη Εκκλησία της Ουκρανίας του Πατριαρχείου Μόσχας, περιμένοντας και αυτές την Ρωσική πλευρά να δώσει την λύση. Όμως το Πατριαρχείο Ρωσίας δεν είχε τέτοια πρόθεση.

Αντιθέτως, έγινε μεθοδευμένη και συστηματική προσπάθεια, την τελευταία εικοσιπενταετία, για την επιβολή στην Ουκρανία μόνο ρωσόφιλων Επισκόπων και την εκ των έσω υποταγή της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ουκρανίας στην δικαιοδοσία του. Αξίζει να αναφερθεί πως στην Σύνοδο της Ιεραρχίας που αιτήθηκε το Αυτοκέφαλο (1992), όλοι οι ομοφώνως υπογράψαντες Αρχιερείς ήταν 26 (μαζί με αυτούς που έπειτα αποσχίσθηκαν).

Σήμερα είναι πάνω από 80 μόνο οι Αρχιερείς της Εκκλησίας του Πατριαρχείου Μόσχας στην Ουκρανία. Και ως φυσικό αποτέλεσμα δημιουργήθηκαν πολλές ενορίες και πολλές Μονές επανδρώθηκαν, έτσι ώστε να υπάρχει μια υπολογίσιμη αντίσταση σε οποιαδήποτε αξίωση Αυτοκεφαλίας από τους υπέρμαχούς της Ουκρανούς Αρχιερείς.

Γι' αυτό ένα από τα επιχειρήματα που συχνά ακούμε είναι ο αριθμός των ενοριών, των Μονών και των κληρικών. Βέβαια το Οικουμενικό Πατριαρχείο κανέναν δεν απέρριψε. Τους δέχεται όλους σε κοινωνία και τους κάλεσε όλους σε ενότητα (μάλιστα με προσωπικές προσκλήσεις προς όλους τους Ουκρανούς Αρχιερείς) στην ενωτική Σύνοδο, για την εκλογή του Αρχιεπισκόπου Κιέβου και την έκδοση του Τόμου Αυτοκεφαλίας.

Ο Πατριάρχης Μόσχας, το 2000, ενέταξε αντικανονικά στον νέο Καταστατικό Χάρτη της Εκκλησίας της Ρωσίας τις «αυτόνομες Εκκλησίες» της Ουκρανίας, της Λευκορωσίας, της Μολδαβίας και της Εσθονίας, υποβιβάζοντάς τις σε απλώς «αυτοδιοίκητες Εκκλησίες» για να τις εντάξει στην δικαιοδοσία του και αυθαίρετα να τις χαρακτηρίσει κανονικό έδαφός του.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης επέμενε στο να δοθεί λύση στο ζήτημα και έτσι το 2008 συναντήθηκε με τον Πατριάρχη Μόσχας Αλέξιο Β' στην Λαύρα των Σπηλαίων του Κιέβου, για να συζητήσουν το σοβαρό ζήτημα της Αυτοκεφαλίας της Ορθοδόξου Εκκλησίας της Ουκρανίας. Στην συνάντηση αυτή ήταν παρών και ο Μητροπολίτης Σμόλενσκ Κύριλλος, ο σημερινός Πατριάρχης της Ρωσίας.

Στις συζητήσεις αυτές οι δύο Πατριάρχες συμφώνησαν ότι το ζήτημα αυτό ήταν πολύ σοβαρό και εξαιρετικά επείγον και ότι έπρεπε να ενεργήσουν αμέσως και από κοινού, το ταχύτερον δυνατόν. Συνεπώς, ο νέος Πατριάρχης Κύριλλος, αν και γνώριζε την συμφωνία των δύο Πατριαρχών επέλεξε αντιθέτως την ιδέα μιας οριστικής αποτροπής της ανακηρύξεως της Αυτοκεφαλίας της Εκκλησίας της Ουκρανίας.

Ως αποτέλεσμα αυτής της στάσης ο Πατριάρχης Ρωσίας στην τελευταία Σύναξη των Προκαθημένων (Σαμπεζύ 2016) πριν την Μεγάλη Σύνοδο της Κρήτης, ζήτησε από τον Οικουμενικό Πατριάρχη να μην τεθεί το ζήτημα Αυτοκεφαλίας της Εκκλησίας της Ουκρανίας στην Μεγάλη Σύνοδο ούτε πριν, ούτε κατά τις συνεδρίες, ούτε μετά την λήξη των εργασιών της Μεγάλης Συνόδου, ως απαραίτητη προϋπόθεση για να συναινέσει το Πατριαρχείο Ρωσίας στην σύγκλιση της.

Η κατάσταση στην Ουκρανία δεν μπορούσε να συνεχιστεί ως είχε, ειδικά μετά το 2014 όπου έγινε η προσάρτηση της Κριμαίας στην Ρωσία και άρχισε ο πόλεμος στο Ντονμπάς. Καμία χώρα δεν

μπορεί να δεχτεί η Εκκλησία της να εξαρτάται από εκείνην μιας χώρας με την οποίαν βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση.

Σκοπός ήταν να θεραπευθεί μια κατάσταση όπου πάνω από τον μισό ορθόδοξο πληθυσμό θεωρούνταν σχισματικοί. Επί 27 χρόνια ένας ορθόδοξος στην Ουκρανία είχε δύο επιλογές, είτε να ανήκει στο Πατριαρχείο Ρωσίας, είτε σε μια από τις σχισματικές ομάδες. Αν προσχωρούσε σε μια από αυτές κινδύνευε η σωτηρία της ψυχής του. Μετά την έναρξη του πολέμου, η επιλογή έγινε μεγάλο βάρος στην συνείδηση πολλών που ενώ δεν ήθελαν να έχουν καμία σχέση πνευματικής εξάρτησης από την Ρωσία, επιθυμούσαν να ανήκουν σε κανονικώς αναγνωρισμένη Εκκλησία.

Άραγε πώς μπορούν οι Ιεράρχες της Εκκλησίας της Ρωσίας στην Ουκρανία να κοιτάνε στα μάτια τόσους ορθοδόξους Ουκρανούς που τους αφήναν να παραμένουν στο σχίσμα αδικώς; Οι επίσημες δημοσκοπήσεις που έγιναν το 2018, όσον αφορά την Αυτοκεφαλία της Εκκλησίας της Ουκρανίας, έδειξαν πως το 54% των Ουκρανών τασσόταν υπέρ της δημιουργίας μιας Αυτοκέφαλης Εκκλησίας στην Ουκρανία, ενώ μόλις το 19% δήλωνε αντίθετο.

Η αναφορά του γραφείου επί των αιρέσεων και των παραθρησκειών της Μητροπόλεως Πειραιώς «η επίσημη υπό τον Μητροπολίτη Ονούφριο Εκκλησία της Ουκρανίας που εκροσωπεί το 95% του ουκρανικού λαού» είναι ψευδής είτε από άγνοια, είτε σκοπίμως. Κοινωνιολογικές έρευνες που έγιναν από τρία Ουκρανικά κέντρα ερευνών έδειξαν ότι η μεγάλη πλειοψηφία των Ουκρανών ορθοδόξων (43,9%) συντάσσεται με την νέα Αυτοκέφαλη Εκκλησία και μόνο το 15,2% με την Εκκλησία του Πατριαρχείου Ρωσίας. Οι ορθόδοξοι Ουκρανοί πλέον τώρα έχουν δύο καλές επιλογές, μεταξύ Πατριαρχείου Ρωσίας και της Αυτοκέφαλης Εκκλησίας της Ουκρανίας.

Νομίζουμε πως καλύψαμε πλήρως το κενό των τριάμισυ αιώνων. Από όλα αυτά τα ιστορικά γεγονότα διατρανώνεται πως ουδέποτε η εκκλησιαστική και πανορθόδοξη συνείδηση δεν υπαγόρευε ότι η Εκκλησία της Ουκρανίας ανήκει στην δικαιοδοσία του Πατριαρχείου Ρωσίας. Επομένως όλη η προσπάθεια του γραφείου επί των αιρέσεων και των παραθρησκειών της Μητροπόλεως Πειραιώς καταρρίφθηκε.

Οι συντάκτες της μελέτης έχουν μια αβάσιμη και εσφαλμένη γνώμη για το Ουκρανικό ζήτημα και δεν προσπάθησαν να αποκτήσουν την αναγκαία γνώση των πραγματικών ιστορικών δεδομένων, τα οποία συνδέονται αρρήκτως προς το συγκεκριμένο ζήτημα για να μην προσφέρονται τα επιχειρήματά τους σε εύκολη αντίκρουση.

Ένα τρανταχτό και αδιαμφισβήτητο παράδειγμα στο τι πραγματικά υπαγορεύει η εκκλησιαστική και πανορθόδοξη συνείδηση, είναι το δικαίωμα που έχει το Οικουμενικό Πατριαρχείο να δέχεται το Έκκλητο από άλλες Εκκλησίες. Από το γραφείο επί των αιρέσεων, όσον αφορά το Έκκλητο, έγινε αναφορά σε κανόνες, όμως παραβλέφθηκε η παράδοση της Εκκλησίας και η εκκλησιαστική πράξη που υποδηλώνει αδιαμφισβήτητα αυτό το δικαίωμα του Οικουμενικού Πατριάρχη. Υπάρχουν εκατοντάδες περιπτώσεις ασκήσεως Εκκλήτου από το Οικουμενικό Πατριαρχείο στην πορεία της εκκλησιαστικής ιστορίας.

Ακόμα και να μην υπήρχαν οι αποφάσεις Οικουμενικών Συνόδων που διασφάλισαν το Έκκλητον για το Οικουμενικό Πατριαρχείο, η πάγια, σταθερή, αστασίαστη, μακραίωνη, εκκλησιαστική και πανορθόδοξη συνείδηση θα είχε δημιουργήσει εκκλησιαστικό έθιμο που θα ερμήνευε αυθεντικά και κυριαρχικά το δικαίωμα αυτό του Οικουμενικού Πατριάρχη. Ίσως εμείς να μην μπορούμε να το καταλάβουμε, οι τέσσερις όμως Πατριάρχες το 1663 το είχαν εμπεδώσει.

«Εἰ τῷ Κωνσταντινουπόλει θρόνῳ ἐφεῖται πᾶσα κρίσις ἄλλων Ἐκκλησιῶν ... Ἡ ὁμόφωνη ἀπόκρισις τῶν τεσσάρων Πατριαρχῶν ἦταν σαφής: Τὸ προνόμιον τοῦτο τῷ πάπᾳ Ῥώμης ἦν πρὸ τοῦ διαρραγῆναι τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας ... ἤδη δὲ διαρραγέντος, αἱ ὑποθέσεις αὐτῶν

Ἐκκλησιῶν εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἀναφέρονται καὶ παρ' αὐτοῦ τὰς ἀποφάσεις λαμβάνουσιν, ὡς τὰ ἴσα πρωτεῖα κατὰ τοὺς κανόνας ἔχοντος τῆς παλαιᾶς Ῥώμης»

Εἶναι λυπηρό νὰ συνεχίζει ἡ πολεμικὴ ἐναντίον τῆς Αυτοκεφαλίας τῆς Εκκλησίας τῆς Ουκρανίας καὶ τοῦ Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου, διότι ζημιώνεται ἡ Ὀρθοδοξία ἐν γένει καὶ δὲν ἀφήνουμε τὸν Θεὸ νὰ ἐνεργήσει ὅπως Αὐτὸς θέλει διότι «ἐὰν ἢ ἐξ ἀνθρώπων ἢ βουλή αὕτη ἢ τὸ ἔργον τοῦτο, καταλυθήσεται· εἰ δὲ ἐκ Θεοῦ ἐστίν, οὐ δυνήσεσθε καταλῦσαι αὐτό, μήποτε καὶ θεομάχοι εὐρεθῆτε». Εὐχὴ ὅλων μας εἶναι νὰ γίνῃ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, ποῦ «θέλει πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν».

Βιβλιογραφία – Πηγές

Αρχιμ. Καλλίνικου Δελικάνη “Τὰ ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχειοφυλακίου σωζόμενα ἐπίσημα ἐκκλησιαστικά ἔγγραφα, Τόμος Β΄, Γ΄” Κωνσταντινούπολη 1904, 1905

Β. Φειδά “Τὸ ζήτημα τῆς Αυτοκεφαλίας τῆς Ὀρθοδόξου Εκκλησίας τῆς Ουκρανίας ἐκ πηγῶν ἀψευδῶν” Ἀθήνα 2019

Αλ. Μασσαβέτα “Ἡ Τρίτη Ῥώμη. Ἡ Μόσχα καὶ ὁ Θρόνος τῆς Ὀρθοδοξίας” Ἀθήνα 2019

Αρχιμ. Θεογνώστου Πούσκοφ “Τὸ ζήτημα τῶν ὁρίων δικαιοδοσίας τοῦ Πατριάρχου Μόσχας”

Συνέντευξη Ἀρχιεπισκόπου Τελμησσού Ιώβ: Ἡ Ουκρανία ἦταν ἀνέκαθεν κανονικὴ περιοχὴ τοῦ Οικουμενικοῦ Πατριαρχείου <https://m.glavcom.ua/interviews/arhiepiskop-telmiskiy-ion-gechabr-ukrajina-zavzhdi-bula-kanonichnoyu-teritorijeyu-vselskogo-patriarhatu-528418.html>